

УДК 334.73.01 (075) Проф. С.Г. Бабенко, д-р екон. наук; проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук; доц. А.Г. Драбовський, канд. екон. наук – Львівська КА

ДОСЛІДЖЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ ПРОБЛЕМ У КОНТЕКСТІ РИНКОВИХ СИСТЕМ

Розглянуто сучасні напрями дослідження кооперативних систем через призму ринкових проблем. Охарактеризовано методологію дослідження кооперативних систем з позицій ресурсів і ресурсних потоків та з позицій продуктів і продуктових потоків. Встановлено, що для вирішення проблеми адаптації кооперативного сектору до ринкових умов господарювання потрібно здійснювати ресурсний аналіз цих систем в соціально-економічному та грошовому аспектах, а продуктивний переводити в дослідження, у центрі якого є капітал як матеріальна основа їх функціонування та розвитку. При цьому виникає принципова можливість синтезувати ресурсний і продуктивний підходи і використовувати їх в органічній єдності. Аналізуючи кооперативні системи з позицій капіталу, досягається тієї ситуації, що наукове дослідження стає власне економічним, а не будь-яким іншим.

Ключові слова: кооперативні системи, сучасні напрями дослідження, ринковий підхід, ресурси, ресурсні потоки, продукти, продуктові потоки.

*Prof. S.G. Babenko; prof. G.I. Bashnyanin;
assoc. prof. A.G. Drabovskiy – L'viv commercial academy*

Research of co-operative problems is in the context of the market systems

Modern directions of researches of the co-operative systems are examined through the prism of market problems. Methodology of research of the co-operative systems is described from positions of resources and resource streams and from positions of products and food streams. It is set that for the decision of problem of adaptation co-operative a sector to the market conditions of menage it is needed to carry out the resource analysis of this systems in socio-economic and money aspects, and food to translate in research in the center of which there is a capital as financial basis of their functioning and development. Thus there is of principle possibility to synthesize resource and food approaches and use them in organic unity. Analysing the co-operative systems from positions of capital, arrived at that situation, that scientific research becomes economic actually, but not any other.

Keywords: co-operative systems, modern directions of research, market approach, resources, resource streams, products, food streams.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується глибокими трансформаційними процесами, революційним переходом від старої, авторитарної чи тоталітарної, соціально-політичної системи до нової, демократичної, економічною основою якої є ринкова система господарювання. Ринкова трансформація національної економіки не може не вплинути на характер функціонування і розвитку її кооперативного сектору. Внаслідок цього постає теоретична і практична проблема пошуку шляхів, способів і методів адаптації кооперативного сектору до нових умов функціонування і розвитку. Саме тому сучасна методологія дослідження кооперативних систем повинна опиратися на ринковий підхід, в основу якого покладено орієнтацію дослідження на вивчення того ринкового середовища, в якому і через яке функціонують і розвиваються відповідні системи. Якщо під час дослідження кооперативних проблем ми оминемо ринкові проблеми, то не лише позбавимо себе можливості вийти на вищий рівень наукового аналізу, а й втратимо і власне "економічну матерію" дослідження, виродивши його в технічне чи технологічне. Саме це сталося з вітчизняною кооператив-

ною економічною наукою в адміністративний період її розвитку. Для уникнення таких негативних наслідків під час аналізу кооперативних систем потрібно стійко дотримуватись позицій ринкового підходу, що дасть змогу економічній науці бути економічною, не скочуватись в позаекономічну сферу людської кооперативної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню тенденцій розвитку кооперативних економічних систем приділено значну увагу у працях учених Львівської комерційної академії, зокрема, Г. Башнянина, І. Копича, В. Медведєва, Є. Рехлецького, С. Середи, а також в деяких інших публікаціях. Та, незважаючи на наявність ґрунтовного дослідження цього питання, багато його аспектів ще не достатньо розкриті.

Методика виконання дослідження. У досліджуваній статті розкрито особливості сучасних підходів до дослідження кооперативних систем та охарактеризовано методологію їх аналізу з позицій ресурсів і ресурсних потоків та з позицій продуктів і продуктових потоків.

Результати дослідження. Ринковий підхід у дослідженні кооперативних економічних проблем у сучасній вітчизняній економічній літературі реалізується за двома напрямками – з позицій ресурсів і ресурсних потоків та з позицій продуктів і продуктових потоків.

Внаслідок дослідження кооперативних систем з позицій ресурсів і ресурсних потоків формується гіперелементарна економічна теорія кооперативних систем. На перший погляд, може видатися, що ресурсне дослідження кооперативних систем є не економічним, а техніко-технологічним напрямом розвитку кооперативної теорії. Однак це не зовсім так. Ресурсний аналіз кооперативних систем може бути як суто технологічним, так і економічним. Все залежить від того, як ми розуміємо ресурси. Ресурсний аналіз кооперативних систем буде економічним лише тоді, коли ресурси будуть розглядаються як економічні і володітимуть усіма їхніми ознаками, зокрема:

- економічні ресурси є кількісно обмеженими. Саме ця їх ознака зумовлює потребу вирішення проблеми оптимізації ресурсів;
- через свою обмеженість економічні ресурси мають відповідну ринкову ціну, яка визначається їх граничною корисністю;
- економічні ресурси існують у грошовій формі: з одного боку, виступають як певні платежі власнику ресурсів тоді, коли вони від нього відчужуються, а з іншого, – як певні грошові надходження до власника ресурсів тоді, коли він їх реалізує.

Здійснюючи ресурсний аналіз кооперативних систем, не варто забувати про те, що ресурси мають власника і досліджувати їх треба з позицій відносин власності. Як бачимо, ресурсний аналіз переплітається з формаційним і традиційним, якщо в центр наукового аналізу потрапляють не об'єкти власності, а відносини власності. Цей підхід особливо цінний тоді, коли дослідник розглядає ресурси як капітал і досліджує його з позицій їх соціально-економічної природи. Ми намагаємося здійснювати ресурсний аналіз кооперативних систем як аналіз структури капіталу і через призму тих змін, які в ньому відбуваються в процесі та внаслідок ринкового реформування вітчизняної економіки. Зміна структури капіталу кооперативних систем, яка відбувається під впливом ринкових перетворень, призводить до зміни в усіх інших

сферах кооперативної діяльності. Однак наше основне завдання полягає не тільки в тому, щоб виявити зміни, які відбуваються в структурі капіталу кооперативних організацій за умов ринкової трансформації вітчизняної економіки, а й у тому, щоб з'ясувати, як кооперативні системи реагують на зміну структури свого капіталу під впливом ринкового перетворення, високою чи низькою є їх ефективна еластичність.

Ще однією обставиною, яку треба враховувати під час здійснення ресурсного аналізу кооперативних систем, є те, що будь-який ринковий рух економічних ресурсів супроводжується відповідним рухом грошових доходів і кожний власник ресурсу має право на присвоєння грошового доходу в певній економічній формі. Отже, ресурсний аналіз певних систем в економічному дослідженні має два аспекти – соціально-економічний (коли ресурсний аналіз зводиться до вивчення відносин власності) і грошовий, дохідний (коли дослідження здійснюються в контексті особливостей формування, руху і використання певних форм грошового доходу). На наш погляд, більш практичним і конструктивнішим у ринковому дослідженні кооперативних систем є ухил у грошову проблематику.

Для того, щоб ресурсний аналіз кооперативних систем був суто економічним, а не виробничим, чи технологічним, його варто здійснювати лише через призму ринкових проблем. Якщо ця умова не буде дотримуватися, то й ресурсне дослідження не буде економічним. Ресурсний аналіз є економічним лише тоді, коли він є, по-перше, ринковим аналізом, по-друге, грошовим аналізом. Якщо цих ознак нема, або ми їх слабо реалізуємо в конкретних дослідженнях, постає загроза виродження ресурсного та економічного аналізу в будь-який інший.

Другий напрям передбачає дослідження кооперативних систем з позицій результатів кооперативної діяльності, тобто з позицій продуктів і відповідних продуктових потоків. Таке дослідження можна кваліфікувати як власне елементарне. У певному розумінні продуктовий аналіз кооперативних систем є оберненим до ресурсного, оскільки в об'єктивній практиці господарювання ресурсні і продуктові потоки зворотно спрямовані і їх основами виступають два принципово різних типи ринку – ринок ресурсів та ринок продуктів [1-10].

У сучасній науковій західній літературі існує думка, що продуктовий аналіз є первинним щодо ресурсного. Ця позиція зумовлена тим, що ціни на продукти як основний параметр, навколо якого практично реалізується продуктове дослідження, є первинними, вихідними відносно цін на ресурси. Саме тому у всіх сучасних західних підручниках з економіки і політичної економії продуктовий аналіз економічних систем передують ресурсному [11-15].

На наш погляд, таке положення є однобічним і явно гіпертрофує один із напрямів наукового аналізу кооперативних систем. Ми вважаємо, що обидва напрями наукового аналізу кооперативних систем (перший – від ресурсів до продуктів і другий – від продуктів до ресурсів) мають право на існування. Усе залежить від мети аналізу та рівня дослідження. Якщо наукове дослідження є елементарним, то доцільно починати саме з ресурсного аналізу кооперативних систем і кооперативних проблем, бо тільки таке їх дослідження

створить потрібні теоретичні і методологічні передумови для наступного, вищого, продуктового, аналізу. Однак на певному етапі становлення і розвитку ресурсного аналізу кооперативних проблем постане теоретична і практична проблема його трансформації у вищий і більш зрілий продуктовий аналіз. На певному етапі його становлення створюються всі потрібні умови для зворотного ходу дослідження. Така спрямованість наукового аналізу вже більшою мірою відповідатиме цілям становлення і розвитку вищої економічної теорії кооперативних систем.

Однак і аналіз "продукти – ресурси" не можна вважати найвищим. Для всебічного вивчення тих чи інших кооперативних економічних явищ чи процесів потрібно одночасно здійснювати дослідження як у напрямі "ресурси – продукти", так і в протилежному напрямі. Лише такий двоїстий підхід можна вважати гіпервисоким, гіперзрілим, гіпердосконалим, лише на його основі ми можемо відтворити найбільш адекватну наукову картину розвитку і функціонування певних кооперативних систем.

Продуктивний підхід до аналізу кооперативних економічних систем своїми витокami сягає класичної політичної економії і є панівним у сучасній економічній літературі [16-22]. Такий аналіз може бути не лише економічним, а й технологічним, соціально-економічним чи соціально-політичним. Для того, щоб продуктовий аналіз був економічним, потрібно, щоб дослідник дотримувався таких умов:

- продуктові потоки вивчати з позиції ринкових цін на відповідні продукти чи послуги. Лише ціновий аналіз продуктів і благ є аналізом економічним. Поза проблемою цін і ринкового ціноутворення продуктове дослідження кооперативних процесів і систем може виродитися в неекономічне. Зумовлено це тим, що ринкова ціна є основним економічним інструментом, який регулює рух продуктових потоків. Під її впливом продукти "переливаються" з однієї галузі в іншу, що призводить до відповідного "переливання" грошових доходів. Об'єктивний механізм ринкового ціноутворення може спричинити таку економічну ситуацію, за якої збільшиться "відхід" грошових доходів з кооперативного сектора в некооперативний і за рахунок першого буде розвиватися останній або навпаки.
- продуктовий аналіз кооперативних систем здійснювати з позицій грошових форм продуктів і ресурсів. Продукти поза їх грошовою формою не є і не можуть бути об'єктом економічного аналізу.
- продуктовий аналіз кооперативних систем здійснювати в контексті ринкового аналізу і через призму продуктового ринку.

Продуктовий аналіз кооперативних систем поза ринковим аналізом є неекономічним. Якщо дослідник концентрує увагу на соціально-економічній формі продуктів і послуг, то таке дослідження може бути кваліфіковане як соціально-економічне. Економічний аналіз в його сучасній інтерпретації ніколи не ставить у центр уваги проблему власності, оскільки вона є неекономічною. Власність в економічному аналізі ми повинні розглядати лише як певне соціально-економічне середовище для того чи іншого типу економічного розвитку, а не сам цей розвиток.

Економічною передумовою економічного розвитку є ресурсно-матеріальна основа, яка знаходить узагальнене відображення в такій важливій еко-

номічній формі і категорії, як капітал. Без капіталу як певного засобу розвитку виробництва чи іншої діяльності економічний розвиток неможливий. Саме капітал і зміна його структури під впливом певних процесів дають змогу економічним системам розвиватися в тому чи іншому напрямі.

Висновки. Дослідження кооперативних систем у контексті ринкових проблем дасть змогу вирішити проблему адаптації кооперативного сектору до ринкових умов господарювання. Для досягнення цієї мети ресурсний аналіз цих систем потрібно здійснювати в соціально-економічному та грошовому аспектах, а продуктивний переводити в дослідження, у центрі якого є капітал як матеріальна основа їх функціонування та розвитку. Досліджуючи кооперативні системи з позицій капіталу, ми маємо принципову можливість синтезувати ресурсний і продуктивний підходи і використовувати їх в органічній єдності. Аналізуючи кооперативні системи з позицій капіталу, ми й досягаємо тієї ситуації, що наукове дослідження стає власне економічним, а не будь-яким іншим.

Література

1. Макконнелл К. Экономикс / К. Макконнелл, С. Брю. – М. : Изд-во "Республика", 1992. – Т. 1. – 486 с.
2. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон. – М. : НПО "Алгон" ВНИИСИ, 1992. – Т. 1. – 346 с.
3. Башнянин Г.И. Экономическое измерение: структура, принципы, функции / Г.И. Башнянин. – Львов : Изд-во "Свит", 1994. – 424 с.
4. Башнянин Г.И. Становлення нової економічної системи в Україні / Г.И. Башнянин // Становлення нової економічної системи в Україні. Ч. 1. Передмова. – Львів : Вид-во ЛТЕІ, 1994. – 582 с.
5. Башнянин Г.И. Про типологізацію виробничих економічних систем / Г.И. Башнянин, І.М. Копич, Є.А. Рехлецький // Вісник Державного університету "Львівська політехніка" : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Вид-во ДУ "Львівська політехніка". – 1997. – № 2. – С. 13-15.
6. Башнянин Г.И. Інтенсивні економічні системи: проблеми типологізації, історичної еволюції і класифікаційного аналізу / Г.И. Башнянин, І.М. Копич // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 1998. – Вип. 3. – С. 6-16.
7. Башнянин Г.И. Ефективність функціонування кооперативних систем в перехідних умовах / Г.И. Башнянин // Проблеми розвитку споживчої кооперації України в ринковому середовищі : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во "Коопосвіта", 1998. – Ч. 1. – С. 69-76.
8. Башнянин Г.И. Виробничі системи в перехідних економіках / Башнянин Г.И., Бойчук І.В., Дубовий Б.В., Роміх А.В. – Львів : Вид-во "Коопосвіта", 1999. – 382 с.
9. Башнянин Г.И. та ін. Економічні системи : монографія / за ред. Г.И. Башнянина. – Львів : Вид-во ЛКА, 2006. – Т. 1. – 484 с.
10. Бабенко С.Г. Сучасні напрями дослідження кооперативних систем: ресурсно-продуктивний аналіз / С.Г. Бабенко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – Львів : Вид-во "Коопосвіта", 2000. – Вип. 7. – С. 3-12.
11. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М. : Изд-во "Дело ЛТД", 1994. – 687 с.
12. Долан Э.Дж. Рынок: микроэкономическая модель / Э. Дж. Долан, Д.Е. Линдсей. – СПб, 1992. – 494 с.
13. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 2002. – 972 с.
14. Мэнкью Н.Г. Принципы экономикс / Н.Г. Мэнкью. – СПб. : Изд-во "Питер Ком", 1999. – 784 с.
15. Самуэльсон П.Э. Экономика / П.Э. Самуэльсон, В.Д. Нордхаус. – М. : Изд-во "Вильямс", 2000. – 688 с.
16. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне. – М. : Изд-во "Новости", 1991. – 704 с.

17. Мочерний С.В. Політична економія : навч. посібн. / С.В. Мочерний. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2002. – 687 с.

18. Эрперт М. Методологические опыты теории товара и денег / М. Эрперт. – М. : Изд-во "Экономика", 2004. – 191 с.

19. Коган А. Деньги. Цена и теория трудовой стоимости (Новая парадигма теории трудовой стоимости) / А. Коган. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 1991. – 224 с.

20. Шухов Н.С. Русская политическая экономия / Н.С. Шухов, В.Н. Щербаков. – М. : Изд-во "Экономика", 1998. – 585 с.

21. Башнянин Г.І. Основна проблема макроекономічної теорії: інтерпретації в альтернативних школах економічної теорії / Башнянин Г.І., Загорський В.С., Зав'ялова О.Р. // Матеріали конференції професорсько-викладацького складу і аспірантів Академії. – Львів : Вид-во ЛКА, 1996. – С. 171-177.

22. Башнянин Г.І. Національні мікроекономічні системи: проблеми типологізації і кліометричного аналізу / Башнянин Г.І., Копич І.М., Герцунь М.П., Коцупей В.М. // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Спецвипуск 1. За матеріалами Міжнародної наукової конференції "Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: мікроекономічний аспект". – Тернопіль : Вид-во ТАНГ, 1997. – С. 27-29.

УДК 339.187.62

Аспір. Р.І. Бакалець – Львівська ДФА

ТЕХНІЧНЕ ПЕРЕОБЛАДНАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

Проаналізовано сучасний технічний стан житлово-комунальних підприємств, стратегію розвитку та основні критерії щодо оновлення технічної бази. Висвітлено переваги використання фінансового лізингу як кредитного інструменту, здатного значно підвищити ефективність функціонування житлово-комунальних підприємств в Україні. Встановлено, що в умовах економічної кризи, коли практично зупиняється фінансування, оновлення основних засобів через брак прибутку підприємств і значне зменшення виробництва, цей метод фінансування є найбільш доцільним і мобільним та може сприяти збереженню ліквідності більшості підприємств держави.

Ключові слова: реформування, переобладнання, дотації, житлово-комунальне підприємство, фінансовий лізинг.

Post-graduate R.I. Bakalets – L'viv state university of internal affairs

Technical re-equipment of municipal dwelling enterprises with help of financial leasing

The modern technical state, strategy of development and basic criteria for updating of technical base of Residential communal enterprises (RCE) was analysed in this article. Advantages of the financial leasing as a credit instrument, which is capable considerably promote efficiency of functioning of RCE in Ukraine were described. It is set that in the conditions of economic crisis, when financing, update of the fixed assets, is practically stopped through the shortage of income of enterprises considerable diminishing of production, this method of financing is most expedient and mobile and can be instrumental in the maintenance of liquidity of most enterprises of the state.

Keywords: reformation, re-equipment, grants, residential communal enterprises, financial leasing.

Постановка проблеми. Протягом останніх років виникла низка проблем щодо ефективного функціонування житлово-комунальних підприємств. Серед чинників, котрі негативно впливають на розвиток житлово-комунальних підприємств (ЖКП), можна виділити: відсутність ефективних реформ галузі та дотацій на розвиток, застаріла система обліку спожитих енергоресурсів